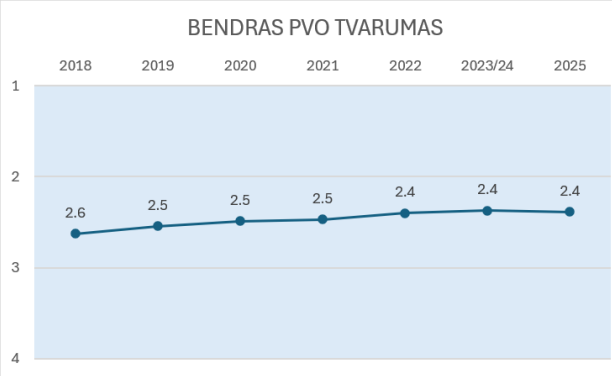
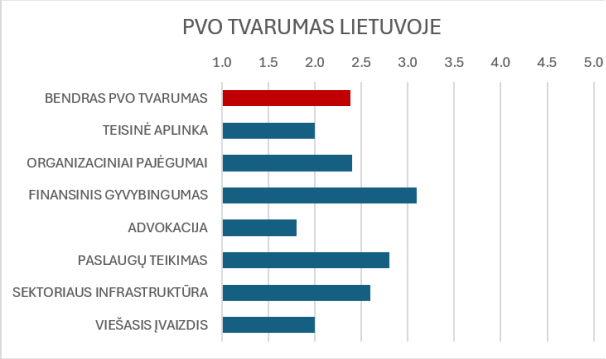
Gyventojų skaičius: 2,897,000
Perkamosios galios pariteto BVP gyventojui: siekė 87proc. ES vidurkio
Žmogaus raidos indeksas: labai aukštas (0.879)
Laisvė pasaulyje (Freedom in the World): Laisva (89/100)

2025 METŲ LIETUVOS PILIETINĖS VISUOMENĖS ORGANIZACIJŲ TVARUMO INDEKSAS

JAV tarptautinės plėtros agentūros daugiau nei du dešimtmečius finansuotas Pilietinės visuomenės organizacijų tvarumo indeksas nuo 2021m. įgyvendinamas remiant LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijai.

BENDRAS PVO TVARUMAS: 2.4

2025-uosius metus Lietuvoje lydėjo ryškėjantys visuomenės nuomonių skirtumai, politinio nestabilumo laikotarpiai ir aktyvesnis pilietinės visuomenės dalyvavimas viešajame gyvenime, įskaitant protestus, kai dialogo su valdžios institucijomis galimybės įprastais kanalais buvo vertinamos kaip nepakankamos.

Tvyrant dideliam išorinės aplinkos neapibrėžtumui, tęsiantis karui Ukrainoje ir JAV įvedus naujus prekybos muitus, Lietuvos ūkis 2025 m. augo 2,6 proc., tačiau infliacija padidėjo iki 3,5 proc., o minimalusis mėnesinis darbo užmokestis išaugo 12 proc. – nuo 924 eurų 2024 m. iki 1038 eurų 2025 m. Keletą metų iš eilės augant darbo sąnaudoms ir griežtėjant administraciniams reikalavimams, valstybės finansavimas pilietinės visuomenės organizacijų (PVO) sektoriui iš esmės nedidėjo, todėl organizacijoms teko veikti didėjančių sąnaudų sąlygomis. Galimybes didinti viešąjį finansavimą ribojo augantis valstybės finansavimo poreikis gynybai.

2025 m. „CIVICUS Monitor“ Lietuvai skyrė 85 iš 100 balų ir „Atviros“ pilietinės erdvės statusą, kuris išliko nepakitęs nuo 2018 m. Tarp metų įvykių, kuriuos ataskaita nurodė kaip keliančius susirūpinimą, buvo Ministro Pirmininko atsistatydinimas korupcijos skandalo fone, visuomeninio transliuotojo „politinio neutralumo“ auditas ir protestai dėl naujos valdančiosios koalicijos. PVO aktyviai dalyvavo šiose viešose diskusijose ir protestuose, keldamos demokratijos, žodžio laisvės ir visuomenės įtraukimo į sprendimų priėmimą klausimus.

Nors visuomenės požiūris į PVO dalyvavimą protestuose nebuvo vienodas, PGI duomenys rodė stiprėjantį PVO ir bendruomenių gebėjimo daryti įtaką svarbiems sprendimams vertinimą. 2025 m. taip pat padidėjo gyventojų dalis, nurodžiusi aukojusi labdarai. Vis dėlto pagal CAF „World Giving Report“ duomenis, vidutinė labdarai skiriama pajamų dalis Lietuvoje sudarė 0,65 proc., todėl Lietuva pagal šį rodiklį užėmė 76 vietą iš 101 šalies. Šis rodiklis buvo artimas Europos vidurkiui – 0,64 proc. pajamų.

Stiprėjant sektoriaus infrastruktūrai, 2025 m. pradėta NVO skaidrumo standartų iniciatyva – pačių PVO inicijuotas susitarimo dėl bendrų gero valdymo, skaidrumo ir atskaitomybės principų procesas. Kartu gerėjo formali organizacijų atskaitomybė: jei ankstesniais metais iki 80 proc. organizacijų nepateikdavo ataskaitų Registrų centrui (RC), tai finansines ataskaitas už 2024 m. pateikė 9 iš 10 PVO.

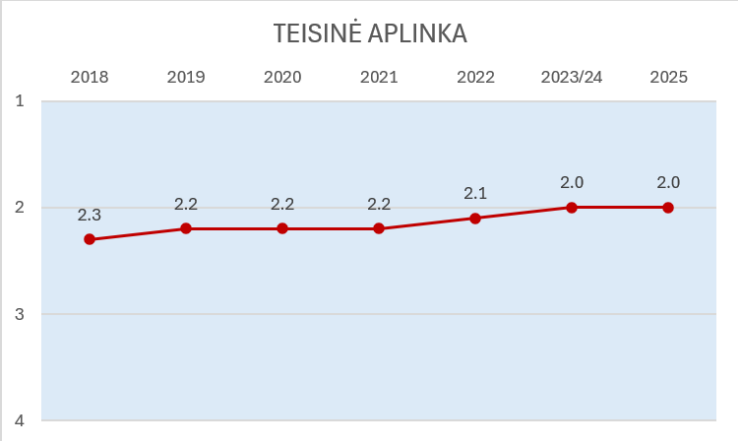
2025 m. reikšmingai išaugo ir NVO žymą turinčių organizacijų skaičius – metų pabaigoje ją turėjo daugiau kaip 16 800 organizacijų, palyginti su maždaug 6 800 2024 m. ir 4 000 2023 m. NVO žymos suteikimas sudarė daugiau galimybių organizacijoms oficialiai įsitraukti į pilietinės visuomenės veiklą ir dalyvauti atitinkamose finansavimo bei kitose priemonėse.

NVO žymą turinčių organizacijų skaičius tiksliau atspindi PVO sektoriaus dydį nei visų Registrų centre registruotų asociacijų, viešųjų įstaigų ir labdaros bei paramos fondų skaičius, kuris 2025 m. siekė apie 30 000. Vis dėlto pastarasis skaičius apima labai skirtingo pobūdžio organizacijas – ne tik viešosios naudos organizacijas, bet ir ugdymo įstaigas, profesines asociacijas bei kitas struktūras.

Sektoriaus struktūra 2025 m. iš esmės nesikeitė. Lietuvoje veikė apie porą dešimčių didesnių nacionalinių organizacijų, turinčių nuolatinį personalą, tarptautinių ryšių ir gerai atpažįstamą vardą, apie 200–300 vidutinio dydžio organizacijų, o didžiąją sektoriaus dalį sudarė mažos ir mikroorganizacijos, veikiančios daugiausia savanoriškais pagrindais, be nuolatinių darbuotojų arba su vienu–dviem darbuotojais, dažniausiai projektų įgyvendinimo laikotarpiu.

2025 m. PVO sektoriaus finansinis gyvybingumas silpnėjo, o galimybės dalyvauti viešosios politikos formavime kai kuriose srityse buvo ribotos. Tuo pat metu stiprėjo sektoriaus infrastruktūra. Bendras PVO sektoriaus tvarumo vertinimas iš esmės nepakito.

TEISINĖ APLINKA 2.0

Teisinė PVO aplinka reikšmingai nekito. Nuo 2025 m. įsigaliojo GPM paramos skyrimo tvarka, susiaurinusi gavėjų ratą. Sustiprėjus administracinių reikalavimų priežiūrai ir taikymui, organizacijoms kilo iššūkių susijusių su Registrų centro (RC) procedūromis. Suaktyvėjus organizacijų statusų suteikimo ir priežiūros procesams, praktikoje išryškėjo poreikis tikslinti jų reglamentavimą.

Pasikeitus Labdaros ir paramos įstatymui, nuo 2025 m. 1,2 proc. GPM paramą galėjo gauti tik nevyriausybinės organizacijos, Juridinių asmenų registre įregistravusios NVO žymą. Iš paramos gavėjų sąrašo buvo pašalintos ikimokyklinio ugdymo įstaigos, mokyklos, biudžetinės įstaigos, daugiabučių namų savininkų bendrijos ir kitos organizacijos, neatitinkančios NVO kriterijų. Nors šių organizacijų išbraukimas buvo suplanuotas dar 2022 m., įsigaliojus įstatymui, Seime kilo nauja diskusijų banga, ir 2025 m. kovo mėnesį buvo pabandyta skubos tvarka visoms joms gražinti GPM paramos teisę. Pataisos nebuvo priimtos, todėl už 2024 m. finansinį laikotarpį GPM paramą galėjo gauti gerokai siauresnis organizacijų ratas.

2024 m. pabaigoje buvo supaprastintas paramos sutarčių sudarymas. Notarinė forma tapo privaloma tik tais atvejais, kai paramos suma viršija 100 000 eurų, o anksčiau ši riba siekė 14 500 eurų. Notarinės formos reikalavimas išliko perleidžiant nekilnojamąjį turtą.

2025 m. buvo toliau plėtojamas pasirengimo krizėms teisinis reglamentavimas, numatant PVO įtraukimą į krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymą. Kovo mėn. vidaus reikalų ministras patvirtino naują Krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimo tvarkos aprašą, kuriame numatytas žmogiškųjų išteklių, reikalingų reaguoti į krizes ir ekstremaliąsias situacijas, planavimas, įskaitant numatomų pasitelkti PVO savanorių išteklius. 2025 m. balandį Seimas pritarė papildomoms Krizių valdymo ir civilinės saugos įstatymo pataisoms, kuriomis nustatytos ministerijų atsakomybės dėl bendradarbiavimo su PVO.

Nuo 2024 m. liepos 1 d. sugriežtėjo atsakomybės už laiku nepateiktas finansines ataskaitas taikymas: Registrų centras (RC) pradėjo aktyviau, taip pat automatizuotai, inicijuoti administracinę atsakomybę juridinių asmenų vadovams. Už nepateiktas ataskaitas administraciniu nurodymu skiriama 300 eurų bauda, o jo neįvykdžius – 600–1 450 eurų bauda. Tai mažoms, savanoriškais pagrindais veikiančioms PVO gali būti reikšminga finansinė našta. Be to, praktikoje kilo klausimų dėl asmeninės atsakomybės tais atvejais, kai JAR nurodyti vadovai faktiškai organizacijų veikloje jau nebedalyvavo. Ataskaitų nepateikimas gali lemti ir paramos gavėjo statuso panaikinimą, dėl

kurio organizacija netenka galimybės gauti 1,2 proc. GPM paramą, paramą iš verslo ir kitų teikėjų bei dalyvauti viešojo finansavimo konkursuose.

2025 m. ataskaitų teikimo disciplina gerėjo: NVO koalicijos duomenimis, finansines ataskaitas už 2024 m. pateikė 9 iš 10 PVO, nors laiku jas pateikė ir RC patvirtino tik apie 39 proc. organizacijų. Per trejus metus ataskaitų nepateikiančių organizacijų skaičius sumažėjo maždaug 5 kartus. Šį pokytį galėjo lemti tiek atsakomybės priemonės, tiek neveikiančių juridinių asmenų išregistravimas – 2025 m. paramos gavėjo statusą dėl nepateiktų ataskaitų prarado apie 1,4 tūkst. organizacijų.

Kita vertus, mažesnėms, ypač regioninėms, PVO ataskaitų rengimas ir teikimas išlieka administracine našta dėl ribotų buhalterinių, skaitmeninių ir kitų išteklių. 2025 m. birželį priimtos Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymo pataisos patikslino finansavimo skyrimo tvarką: vertinant teisę į finansavimą atsižvelgiama į tai, ar ataskaitos pateiktos, o ne vien į tai, ar jos pateiktos nustatytu terminu. Tai sudarė galimybę išmokėti jau paskirtą finansavimą PVO, kurios vėlavo pateikti ataskaitas RC. Nors mažesnėms organizacijoms taikomos supaprastintos ataskaitų formos, daliai PVO jų rengimas tebėra administraciniu požiūriu sudėtingas.

2024 m. pabaigoje Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM) parengė tvarką, pagal kurią PVO gali būti pripažintos viešosios naudos organizacijomis. Organizacijos, siekiančios šio statuso, teikia prašymą Socialinių paslaugų priežiūros departamentui (SPPD), kuris, gavęs NVO tarybos išvadą, priima sprendimą dėl statuso suteikimo. Nacionalinės NVO koalicijos duomenimis, prašymus suteikti viešosios naudos organizacijos statusą pateikė 130 PVO, o 2025 m. jis suteiktas 10 organizacijų. Pagal NVO plėtros įstatymą, asignavimų valdytojai, skirstydami NVO veiklos finansavimo lėšas, gali teikti prioritetą viešosios naudos organizacijoms.

Statuso suteikimo procesas ne visais atvejais vyko sklandžiai: dalis prašymų buvo pateikti netinkamai arba neatitiko formaliųjų kriterijų. Iki 2025 m. rugpjūčio taip pat buvo taikomas reikalavimas būti laiku pateikus finansines ataskaitas. PVO atstovai atkreipė dėmesį į poreikį tobulinti statuso suteikimo procedūras. Kartu išlieka neaišku, kaip praktikoje bus taikoma įstatyme numatyta galimybė teikti prioritetą viešosios naudos organizacijoms skirstant NVO veiklos finansavimo lėšas, nes toks prioritetas nėra automatinis.

Vietos veiklos grupėms paskelbus kvietimus pagal LEADER priemonę „NVO socialinio verslo kūrimas ir plėtra“, socialinio verslo statusas tapo viena iš svarbių finansavimo sąlygų, todėl organizacijoms padidėjo paskata jį įgyti. Tai galėjo prisidėti prie Inovacijų agentūros registruojamų socialinių verslų skaičiaus augimo – per metus jų skaičius padidėjo apie 50 proc., iki 300. Didėjant organizacijų siekiui įgyti statusą, išryškėjo ir jo taikymo ypatumas: statuso suteikimas savaime nepatvirtina, kad organizacija faktiškai vykdo socialinį verslą, nes jis suteikiamas remiantis pačios organizacijos deklaracija, o socialinis poveikis vertinamas tik po metų.

Nacionalinio socialinės integracijos instituto (NSII) atvejis, organizacijai pasiekus 250 darbuotojų ribą, parodė socialinio verslo reglamentavimo taikymo iššūkių. Kadangi socialinio verslo apibrėžtis įtvirtinta Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme, šis statusas netaikomas didelėms

organizacijoms. Tapęs didele organizacija, NSII automatiškai prarado turėtą socialinio verslo statusą. Organizacijos patirtis taip pat parodė galimą sąsają tarp socialinio verslo veiklos ir valstybės pagalbos taisyklių: aktyviai įdarbinant žmones su negalia, dėl darbo užmokesčio subsidijų buvo pasiekta 300 000 eurų de minimis riba, todėl NSII nebegalėjo gauti ES fondų finansavimo pagal priemones, kurioms taikomas de minimis reikalavimas.

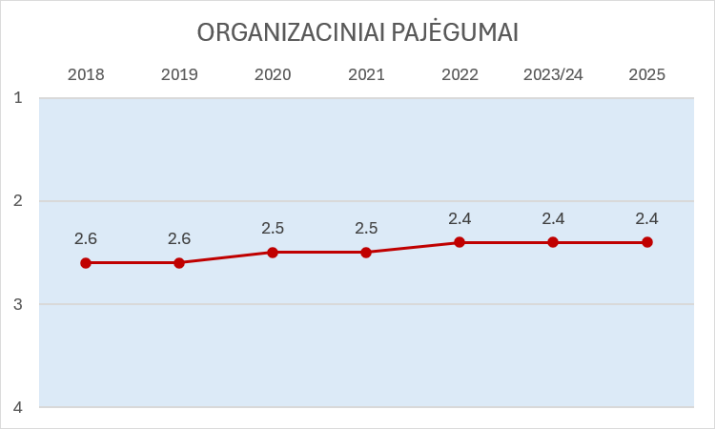
2025 m. išryškėjo skirtingas VTEK vaidmens reglamentavimas lobistinės veiklos ir įtakdarių veiklos atvejais. Įgyvendindama Lobistinės veiklos įstatymą, VTEK gynė lobistų teisę veikti, užtikrindama jų galimybes dalyvauti Seimo ir ministerijų darbo grupių veikloje. Tuo tarpu Teisėkūros pagrindų įstatymas, reglamentuojantis įtakdarių – viešosios naudos PVO – veiklą, nenustato VTEK vaidmens tais atvejais, kai institucijos nepagrįstai riboja šių organizacijų dalyvavimą teisėkūroje ar nesuteikia joms teisės į informaciją. Savo teises įtakdariai gali ginti teismuose, tačiau 2025 m. į teismus nesikreipė.

PVO atstovai pastebėjo išaugusią Registrų centro (RC) duomenų ir administracinių procedūrų reikšmę siekiant valstybės institucijų ir kitų viešųjų šaltinių finansavimo. Nors pagrindinė RC funkcija išlieka juridinių asmenų ir jų teikiamų dokumentų registravimas, įregistruoti duomenys ir pateiktos ataskaitos tapo reikšmingu kriterijumi organizacijoms siekiant pasinaudoti finansavimo galimybėmis. Pavyzdžiui, NVO žyma JAR tapo sąlyga NVO dalyvauti viešojo finansavimo priemonėse ir gauti gyventojų skiriamą pajamų mokesčio dalį.

PVO atstovai atkreipė dėmesį į praktinius iššūkius naudojantis RC paslaugomis. Jų teigimu, organizacijoms kyla problemų dėl paslaugų kainų, perteklinio dokumentų teikimo, dažno dokumentų atmetimo, neaiškių procedūrų, ir konsultavimo stokos. PVO atstovai pažymi, kad taikomi bendri juridinių asmenų administravimo ir atskaitomybės reikalavimai ne visada atsižvelgia į mažų ir savanoriškais pagrindais veikiančių organizacijų specifiką. Pavyzdžiui, papildoma administracinė našta gali tekti asociacijoms ir kitoms organizacijoms, kurių įstatuose numatyta reguliari valdymo organų sudėties kaita, nes kiekvieną kartą pasikeitus sudėčiai, reikia atnaujinti JAR registruojamus duomenis, o už kiekvieną tokį registravimo veiksmą taikomas mokestis.

Tvarkant organizacijų statusą ir duomenis Registrų centre (RC), išryškėjo ribotos PVO galimybės gauti konsultacijas teisiniais organizacijos veiklos klausimais. Organizacijoms tenka priimti sprendimus dėl juridinio asmens statuso, Juridinių asmenų registre (JAR) registruojamų duomenų, valdymo organų sudėties ir kitų su veikla susijusių teisinių klausimų, tačiau dėl jų ne visada galima gauti pakankamai išsamią konsultaciją iš RC ar kitų valstybės institucijų. Siekiant išlaikyti paramos gavėjo statusą ir spręsti su ataskaitų teikimu susijusius asmeninės atsakomybės klausimus, išaugo teisinės pagalbos poreikis. 2025 m. Vilniaus, Panevėžio ir Klaipėdos apylinkių teismuose buvo nagrinėtos kelios PVO bylos dėl RC sprendimų. Pavyzdžiui, LDK Birutės karininkų šeimų moterų sąjunga (Birutietės) teismo keliu susigrąžino RC panaikintą paramos gavėjo statusą.

ORGANIZACINIAI PAJĖGUMAI 2.4

2025 m. Lietuvos PVO organizaciniai pajėgumai nekito. Sektorius išliko netolygus: didžiosios PVO veikė stabiliai ir išlaikė platų palaikytojų ratą, o mažosios dažnai veikė be nuolatinių darbuotojų ir nuo finansavimo ciklų priklausomu režimu. Savanorystės plėtrą ribojo organizacijų gebėjimai įtraukti ir koordinuoti savanorius, o technologiniai pokyčiai mažosioms organizacijoms kėlė prisitaikymo iššūkių.

Per 35 nepriklausomybės metus didžiosios Lietuvos PVO aplink save subūrė platų paslaugų gavėjų, narių, rėmėjų ir partnerių ratą, o 2025 m. toliau nuosekliai stiprino ryšius savo ekosistemose, įtraukdamos jų dalyvius į veiklas, teikdamos paslaugas ir atstovaudamos interesams. Stabilus GPM paramos srautas rodo, kad didžiosios organizacijos 2025 m. išlaikė platų individualių rėmėjų ratą.

Daugelis didžiųjų Lietuvos PVO yra sukūrusios nusistovėjusius veiklos modelius, kurie pastaraisiais metais keitėsi gana nedaug. Didžiosios labdaros ir paramos organizacijos, tokios kaip Lietuvos Raudonasis Kryžius ir „Caritas“, pasižymi hibridine struktūra: stipri centrinė organizacija veikia greta regioninių skyrių, kurių savarankiškumo ir finansinio pajėgumo lygis labai skiriasi. Pavyzdžiui, Lietuvos Raudonojo kryžiaus centrinėje organizacijoje dirba apie 130 darbuotojų, Vilniaus ir Kauno skyriai turi nuolatinius darbuotojus ir vykdo tęstinę veiklą, o mažesnių miestų padaliniai veiklą daugiausia grindžia savanorių darbu ir aktyviau įsitraukia krizinių situacijų ar akcijų metu.

Prie didžiųjų PVO priskiriamos „Blue/Yellow“ ir Lietuvos šaulių sąjunga išsiskiria savo veiklos ir finansavimo modeliais. „„Blue/Yellow“ veiklos modelis daugiausia grindžiamas paramos ir finansinių srautų koordinavimu: 2025 m. organizacija administravo daugiau kaip 22 mln. eurų paramos ir buvo didžiausia GPM paramos gavėja Lietuvoje, o pagrindinės veiklos buvo koordinuojamos nedidelės, vos 6–9 nuolatinių darbuotojų komandos. Tuo tarpu Lietuvos šaulių sąjunga, registruota „NVO atlase“ ir galinti gauti GPM paramą, vykdo valstybės gynybai ir visuomenės atsparumui svarbias funkcijas, finansuojamas valstybės biudžeto lėšomis. 2025 m., iš Krašto apsaugos ministerijos (KAM) asignavimų, jai buvo skirta 20,72 mln. eurų.

„Maisto bankas“ pastaraisiais metais reikšmingai pakeitė veiklos modelį: nuo maisto surinkimo ir perdavimo daugiau nei 600 partnerių, daugiausia socialinėms ir bendruomeninėms organizacijoms, nuo 2023 m. pradėjo jį tiesiogiai dalyti nepasiturintiems gyventojams per 40 atiduotuvių visoje Lietuvoje. Kartu organizacija sparčiai išaugo – darbuotojų skaičius nuo 2022 m.

padvigubėjo ir 2025 m. pabaigoje siekė apie 130. Ši plėtra didino veiklos sąnaudas, tačiau leido plačiau panaudoti sukurtą infrastruktūrą, įskaitant pagalbą gyventojams ekstremaliųjų situacijų metu.

Viduriniam Lietuvos PVO sektoriaus sluoksniui dažniausiai priskiriamos skėtinės ir regioninės organizacijos, turinčios 3–10 nuolatinių darbuotojų, kelių dešimčių ar kelių šimtų tūkstančių eurų metinius biudžetus ir daugiausia projektinį finansavimą. Šiame segmente veikia advokacijos ir viešosios politikos srityse dirbančios organizacijos, tokios kaip Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas (NSMOT), „Aplinkosaugos koalicija“, „Nacionalinė kultūrinių ir kūrybinių industrijų asociacija“ (NKKIA) ir „Lietuvos žmogaus teisių centras“. Dėl veiklos pobūdžio jų matomumas viešojoje erdvėje paprastai didesnis nei regioninių organizacijų, kurioms dažniau trūksta komunikacijos išteklių ir darbuotojų sistemingai informuoti visuomenę ir žiniasklaidą.

71 proc. visų NVO žymą turėjusių Lietuvos organizacijų 2025 m. nesamdė darbuotojų, ir tik kiek daugiau nei 500 organizacijų – apie 3 proc. visų, turėjusių NVO žymą, turėjo daugiau nei 10 darbuotojų. Personalo trūkumas buvo ypač ryškus regionuose. Pavyzdžiui, Ignalinos Vietos veiklos grupės (VVG) atlikta apklausa parodė, kad tik 8 proc. kaimo organizacijų turėjo visus metus apmokamą darbo vietą, dar 10 proc. samdė darbuotojus projektų įgyvendinimo laikotarpiui, o visos likusios organizacijos veikė be samdomo personalo.

PVO sektoriuje reikšmingą vaidmenį atlieka darbuotojai, vienu metu atliekantys valdymo ir kasdienės veiklos funkcijas. PVO valdybų vaidmuo ir jų įsitraukimas į organizacijų valdymą pastaraisiais metais iš esmės nekito ir tebėra riboti: net ir tais atvejais, kai valdybos veikia, jų funkcijos, atsakomybės ir įsitraukimas į strateginių sprendimų priėmimą neretai lieka formalūs. PVO atstovai taip pat nurodo didelę darbuotojų kaitą ir sunkumus išlaikant darbuotojus ilgesnį laiką. Tačiau ryškėja ir kita tendencija – į didžiąsias PVO vis dažniau ateina vadovų lygmens darbuotojai iš verslo sektoriaus, atsinešdami vadybines kompetencijas ir strateginio valdymo patirtį.

Regionų PVO sektoriaus struktūra iš esmės nekito: jame ir toliau vyrauja mikro lygmens organizacijos, kurių veikla dažnai remiasi nedidele ilgalaikių savanorių grupe. 2025 m. PVO pastebėjo aktyvesnį naujakurių įsitraukimą į bendruomenių veiklą regionuose. LSMC Sociologijos instituto mokslininkų tyrimas „Lietuvos kaimiškoji periferija: raida ir perspektyvos migracijų kontekste“ atkreipė dėmesį į lyderystės nuovargį kaip vieną iš vietos bendruomenių iššūkių ir pabrėžė aktyvių naujakurių įsitraukimo reikšmę, kai kur jiems tampant bendruomenių lyderiais.

2025 m. aplinkosaugos ir vietos gyventojų interesų gynimo iniciatyvos parodė mažų bendruomenių organizacinį potencialą. Pavyzdžiui, Pagirių bendruomenė „Medeina“ aktyviai kėlė klausimus dėl „Homanit Lietuva“ gamyklos poveikio aplinkai ir gyventojams, organizavo protestą bei siekė didesnio verslo veiklos skaidrumo ir kontrolės. Tokios iniciatyvos neretai perauga į teisinius ginčus, kuriems reikia papildomų teisinių ir organizacinių išteklių. Juos suteikti galėtų nacionalinės PVO, tačiau jų pačių riboti ištekliai ne visada leidžia sistemingai prisidėti prie bendruomenių iniciatyvų.

Vadovaujantis RC duomenimis, savanorių indėlis į organizacijų veiklą toliau augo. Veiklos ataskaitose už 2024 m. buvo deklaruota daugiau kaip 136 tūkst. savanorių ir per 5,5 mln. savanoriškos veiklos valandų. Lietuvos Raudonasis Kryžius (16,3 tūkst.) ir „Maisto bankas“ (15,7 tūkst.) išliko didžiausi savanorystės centrai šalyje. Svarbu pažymėti, kad RC duomenys nėra visos Lietuvoje atliktos savanorystės apimtis, o tik ta savanorystė, kurią organizacijos deklaravo RC teikiamose ataskaitose.

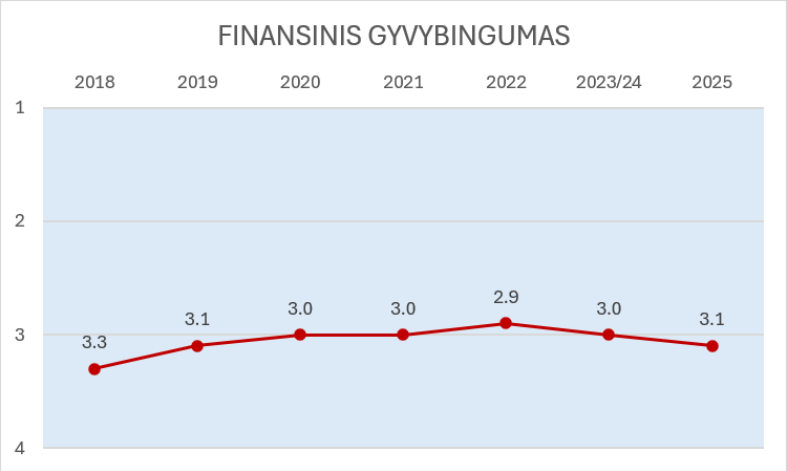
Pilietinės visuomenės instituto atliekamas „Pilietinės galios indekso“ (PGI) kasmetinis tyrimas reikšmingo savanorystės apimties pokyčio nerodė: 2025 m. gyventojų savanorystė liko 14 proc. ribose, kaip ir 2024 m., tačiau palyginus su praėjusiais metais ženkliai paaugo reguliariai savanoriaujančių skaičius (nuo 28 iki 39 proc.). VšĮ „SAVA Visiems“, savanorystės kultūrą Lietuvoje skatinanti organizacija, spalio mėnesį pristatė tyrimą, kurio duomenimis, metų bėgyje savanoriavo apie 12 proc. respondentų. Dažniausiai savanoriaujama kartą per metus (39 proc. respondentų) arba kelis kartus per metus, dažniausiai mažiau nei valandą per mėnesį arba iki 4 valandų per mėnesį. Dažniausiai įvardijamos savanorystės sritys siejasi su tiesiogine pagalba: senjorams (32 proc.), gyvūnams (30 proc.), pagalba vaikams (25 proc.). VšĮ „SAVA Visiems“ taip pat atliko didžiųjų verslų atstovų apklausą, kuri parodė, kad tik apie 20 proc. didžiųjų įmonių turi struktūruotas savanorystės programas, kurios leidžia darbuotojams savanoriauti darbo metu bent dvi dienas metuose. Dažniausiai verslo atstovai savanoriauja talkose, kurios sudaro apie 40 proc. savanorystės veiklų, rečiau atlieka vaidmenis PVO valdybose. Pastebėta, kad savanorystė vis dažniau yra bendros įmonės vertybių sistemos dalis.

VšĮ „SAVA Visiems“ atlikti tyrimai atskleidė, kad savanorystės augimą stabdo savanorių koordinatorių trūkumas, nes šios pareigybės dažniausiai finansuojamos tik projektiniu pagrindu. Daug organizacijų neišgali suteikti savanoriams pakankamą palaikymą ir galimybes mokytis.

PVO organizaciniai pajėgumai Lietuvoje dažnai vertinami pagal kiekybinius rodiklius – darbuotojų skaičių, savanorystės mastą, biudžetą, pritrauktas lėšas. Tuo tarpu advokacijos rezultatams, poveikiui viešajai politikai ir ilgalaikiam socialiniam poveikiui skiriama mažiau dėmesio. Nors inovatyvios organizacijos, tokios kaip NSII, taiko poveikio vertinimo principais grįstus bendradarbiavimo modelius, kai partnerystė grindžiama ne vien finansuojamomis veiklomis, bet ir aiškiai apibrėžtais siekiamais rezultatais bei jų vertinimu, tokia praktika Lietuvoje dar nėra plačiai paplitusi.

Nepaisant spartėjančios technologinės pažangos, skaitmeninių sprendimų diegimas PVO sektoriuje išliko ribotas ir koncentravosi didžiosiose organizacijose. Pavyzdžiui, „Maisto bankas“, siekdamas tiksliau valdyti maisto srautus ir didinti veiklos skaidrumą ir efektyvumą, 2025 m. testavo naujus maisto apskaitos sistemos modulius. Regionuose dažnai trūko bazinės kompiuterinės technikos, o PVO atstovai nurodė, kad daliai organizacijų trūksta esminių skaitmeninių gebėjimų – neretai prireikdavo pagalbos net atliekant būtinas operacijas, tokias kaip ataskaitų įkėlimas į RC sistemas. COVID-19 pandemijos metu buvo remiamas kompiuterinės įrangos įsigijimas, tačiau šiai įrangai nusidėvėjus organizacijoms tapo sudėtinga ją atnaujinti.

FINANSINIS GYVYBINGUMAS 3.1

PVO finansinis gyvybingumas toliau nežymiai silpnėjo: sektoriui skiriamas valstybės finansavimas, išlikęs pagrindiniu pajamų šaltiniu, iš esmės neaugo, o veiklos sąnaudos nuosekliai didėjo. Pradėtos įgyvendinti 2021–2027 m. ES fondų laikotarpio priemonės, tačiau jų lėšų išmokėjimas didele dalimi nusikėlė į 2026 metus.

Beveik trečdalis – apie 5 100 iš beveik 16 800 NVO žymą turėjusių organizacijų, 2025 m. deklaravo nulinę apyvartą. Beveik pusės organizacijų, apie 7 900, metinis biudžetas nesiekė 1 000 eurų, o daugiau nei 100 000 eurų metinį biudžetą turėjo tik kiek daugiau nei 3 000 organizacijų. Nemažą dalį didžiausią apyvartą turėjusių organizacijų sudarė ugdymo įstaigos, o ne tradicinės PVO.

Keletą metų iš eilės didėjant minimaliai mėnesinei algai (MMA), kuri 2025 m. pasiekė 1 038 eurus, augo PVO darbo sąnaudos. PVO atstovai nurodė, kad tolesnis MMA augimas gali dar labiau didinti spaudimą organizacijų biudžetams. Socialines paslaugas teikiančių organizacijų darbo sąnaudas papildomai didino 2025 m. pabaigoje priimti Darbo kodekso įgyvendinimo nutarimo pakeitimai, kuriais 5 dienomis pailgintos nestacionarias socialines paslaugas teikiančių darbuotojų atostogos.

NVO fondas išliko pagrindiniu valstybės finansavimo mechanizmu, skirtu PVO sektoriui. 2025 m., kaip ir kasmet nuo fondo įkūrimo 2020m., buvo paskirstyta apie 2,9 mln. eurų: fondas finansavo institucinį stiprinimą, nacionalinių skėtinių organizacijų veiklą, mažos ir didelės apimties PVO projektus bei kofinansavo tarptautinių donorų remiamus projektus. Nors bendra fondo lėšų suma nekito, dėl išaugusių veiklos sąnaudų ir 3,4 proc. vidutinės metinės infliacijos realioji finansavimo vertė mažėjo.

Bendruomenių organizacijas finansavo tęstinės valstybės programos: SADM skyrė 2,18 mln. eurų bendruomeniškumui stiprinti, lėšas paskirstant savivaldybėms pagal gyventojų skaičių, o Nacionalinė mokėjimų agentūra (NMA) 1,2 mln. eurų parėmė kaimo bendruomenių veiklas, materialinę bazę, ir viešųjų erdvių pritaikymą bendruomenės reikmėms.

Valstybė ir toliau finansavo PVO projektus per sektorines programas. Jaunimo srityje Jaunimo reikalų agentūra (JRA) prie SADM išliko pagrindiniu valstybės finansavimo šaltiniu jaunimo ir su jaunimu dirbančioms PVO: 2025 m. ji surengė 13 konkursų, kurių bendra vertė siekė 3,4 mln. eurų – tiek pat, kiek 2024 m. Finansavimas buvo skirtas nacionalinių, regioninių ir vietos organizacijų

stiprinimui, o dalis programų finansuota dvejų metų laikotarpiui. Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie SADM skyrė apie 1,8 mln. eurų 23 skėtinių asociacijų projektams – panašiai kaip ir 2024 m.

Kultūros srityje Lietuvos kultūros taryba tęsė ilgalaikio strateginio finansavimo ir regionines programas. Aplinkosaugos PVO galėjo dalyvauti kai kuriose Klimato fondo priemonėse ir gauti finansavimą klimato politikos advokacijai bei visuomenės įtraukimui, taip pat naudotis ES LIFE programos finansavimu, kurio projektams Lietuva skyrė 20–40 proc. nacionalinį kofinansavimą.

Švietimo srityje PVO galėjo dalyvauti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (ŠMSM) projektinėse priemonėse ir „Erasmus+“ programoje, tačiau daugumoje kvietimų konkuravo su viešojo sektoriaus įstaigomis. Tik dalyje ŠMSM kvietimų, daugiausia pilietinio ugdymo, neformaliojo švietimo ir bendruomeninių iniciatyvų srityse, PVO buvo įvardytos kaip prioritetiniai pareiškėjai. Krašto apsaugos srityje KAM 2025 m. pradžioje skyrė daugiau kaip 470 tūkst. eurų 41 PVO projektui, o antrąjį metų pusmetį dar beveik 98 tūkst. eurų skyrė 11 atrinktų projektų.

Socialinių paslaugų srityje toliau stiprėjo nuo projektinio finansavimo atskiras paslaugų finansavimo modelis, finansavimą siejant su akredituotų paslaugų teikimu. Taip pat, daliai socialinių paslaugų buvo taikomas mišrus valstybės ir savivaldybių finansavimas iš savivaldybių biudžetų ir valstybės biudžeto dotacijų savivaldybėms. Vaikų dienos centrų finansavime derinami abu šie principai: finansavimas siejamas su akredituotų paslaugų teikimu, o jų veikla finansuojama valstybės ir savivaldybių lėšomis. 2025 m. SADM VDC skyrė beveik 9,3 mln. eurų – 0,6 mln. eurų daugiau nei 2024 m. Savivaldybės 2024 m. šiai veiklai skyrė 7,9 mln. eurų, o 2025 m. jų finansavimas, viršijo 10 mln. eurų ir toliau augo. Finansavimo augimas sietinas su padidėjusiais minimaliais vaiko socialinės priežiūros finansavimo įkainiais ir išaugusiu paslaugų gavėjų skaičiumi. PVO atstovai pažymėjo, kad finansavimo augimas nekompensavo didėjusių darbo užmokesčio ir veiklos sąnaudų.

Žmogaus teisių srityje veikiančias PVO 2025 m. daugiausia rėmė ES ir tarptautiniai finansavimo šaltiniai. Svarbi išliko 2021–2027 m. Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių (CERV) programa, tačiau dėl ribotų administracinių ir finansinių pajėgumų Lietuvos PVO joje dažnai galėjo dalyvauti tik bendradarbiaudamos su didesnėmis tarptautinėmis organizacijomis. PVO taip pat nurodė ribotas galimybes Lietuvoje finansuoti advokacijos veiklą ir kaip vieną pagrindinių vietinių šaltinių išskyrė Atviros Lietuvos fondą (ALF), kuris 2025 m. skyrė finansavimą 8 PVO advokacijos projektams po 60 tūkst. eurų.

Žmogaus teisių organizacijos taip pat išskyrė privačių rėmėjų pritraukimo sunkumus. Viena iš priežasčių – siekiami rezultatai dažnai priklauso ne vien nuo pačių organizacijų veiklos: PVO siekia ilgalaikių teisės aktų ir viešosios politikos pokyčių, tačiau galutiniai sprendimai priklauso nuo politinio proceso ir valstybės institucijų. Todėl net nuosekli ilgalaikė veikla ne visada lemia konkretų teisinį ar politinį rezultatą, pavyzdžiui, sprendimą dėl Stambulo konvencijos ratifikavimo.

2025 m. JAV administracijai sustabdžius dalį užsienio paramos programų, poveikį pajuto ir Lietuvos PVO sektorius. Labiausiai tai palietė organizacijas, vykdančias demokratijos stiprinimo, žmogaus teisių apsaugos, kovos su dezinformacija ir paramos Baltarusijos bei Ukrainos pilietinei visuomenei veiklas. Dalis projektų buvo sustabdyti, sumažintos jų apimtys arba pakeisti veiklų planai. Sumažėjus finansavimo šaltinių įvairovei, organizacijos susidūrė su didesne konkurencija dėl lėšų ir veiklų tęstinumo iššūkiais.

Visose sektoriui skirtose konkursinėse programose finansavimo poreikis viršijo skirtas lėšas, todėl finansuoti buvo galima tik dalį tinkamų projektų. Pavyzdžiui, iš 62 ekspertų tinkamais finansuoti pripažintų didelės apimties NVO fondo projektų finansuoti 25, o Žemės ūkio ministerijos Kaimo bendruomenių stiprinimo priemonėje iš 478 paraiškų nefinansuoti liko 168 projektai; bendra prašoma suma 1,8 mln. eurų trečdaliu viršijo skirtą finansavimą. Jaunimo reikalų agentūros priemonėse finansuota 48 proc. gautų paraiškų, o KAM papildomame konkurse – apie trečdalis.

PVO atstovai valstybės finansavimą vertina kaip reikšmingą sektoriaus veiklai, tačiau atkreipia dėmesį į jo projektinį ir ne visada stabilų pobūdį, ribotas galimybes finansuoti institucinį stiprinimą ir ne visada projektų biudžetais padengiamas visas veiklai reikalingas sąnaudas. Papildomų sunkumų kelia vėluojantis išlaidų kompensavimas – kai lėšos „įšaldomos“ keliems mėnesiams ar ilgiau, organizacijoms gali būti sudėtinga finansuoti einamąsias išlaidas, įskaitant darbo užmokestį ir mokesčius.

Tiesiogiai sektoriui skirtose valstybės finansavimo priemonėse lėšos dažnai išmokamos avansu, todėl organizacijoms reikia mažiau nuosavų apyvartinių lėšų. Priešingai, EK administruojamose programose, pavyzdžiui, LEADER ir „Interreg“, finansavimas dažniausiai grindžiamas patirtų išlaidų kompensavimu. Dėl to PVO, neturinčioms pakankamų apyvartinių lėšų, gali būti sudėtinga įgyvendinti didesnės apimties projektus. Pavyzdžiui, „Interreg“ Latvija–Lietuva programoje PVO gali būti pareiškėjos, tačiau šimtatūkstantinės vertės projektuose jos retai atlieka pagrindinių partnerių vaidmenį. Didžiosios PVO šiuos iššūkius gali spręsti pasitelkdamos bankų kreditus ir garantijų mechanizmus, o mažesnėms regionų organizacijoms trumpalaikį finansavimą kai kuriais atvejais suteikia kredito unijos, priimdamos projekto finansavimo sutartį kaip garantą. 2025 m. apyvartinių paskolų palūkanos siekė apie 6 proc. Kai kuriais atvejais, didesniems projektams įgyvendinti, organizacijų vadovai užstatė nuosavą turtą.

PVO atkreipė dėmesį į ribotas galimybes gauti paskolas investicijoms į nekilnojamąjį turtą, įrangą ir kitą infrastruktūrą bei inovatyvių finansavimo priemonių trūkumą. Vienas iš tokių priemonių pavyzdžių – RRF lėšomis sukurtas lengvatinių paskolų instrumentas „Paveldas“, skirtas kultūros objektams atnaujinti, restauruoti ir pritaikyti viešajam naudojimui. Dėl mažesnių palūkanų ir ilgo grąžinimo laikotarpio jis sudaro palankesnes sąlygas bendruomenių socialiniam verslui, tačiau priemonės finansavimas priklauso nuo likutinių biudžeto lėšų, todėl ji nėra prieinama nuolat.

2025 m. pradėtos įgyvendinti kelios 2021–2027 m. ES fondų laikotarpio priemonės, kuriose PVO galėjo dalyvauti įvairiais vaidmenimis. Nors dalis finansavimo sutarčių pasirašyta 2025 m.,

faktinis lėšų išmokėjimas daugiausia persikėlė į 2026 m. PVO atstovai pabrėžia ES fondų svarbą sektoriaus finansavimui, tačiau ilgesnis priemonių derinimas ir įgyvendinimo pradžia lemia didesnę projektų koncentraciją finansavimo laikotarpio pabaigoje, trumpina projektų įgyvendinimo laiką ir didina finansavimo netolygumą. Ilgai derinant priemones taip pat gali keistis pradinės jų nuostatos ir įgyvendinimo sąlygos.

2025 m. pradėta įgyvendinti 15,9 mln. eurų vertės Kultūros ir kūrybinių industrijų (KKI) investicijų programa ir Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros (BIVP) priemonės. Pastarosiose apie 52 mln. eurų skirta miestų vietos plėtros strategijoms, o apie 115–120 mln. eurų – LEADER programoms kaimo vietovėse. Šiose priemonėse PVO gali tiesiogiai gauti ES fondų finansavimą socialinės atskirties mažinimo, užimtumo, bendruomenių stiprinimo ir socialinio verslo veikloms.

Griežtėjant projektų vertinimo, finansavimo sąlygų kontrolės ir paraiškų rengimo reikalavimams, dalyvavimas finansavimo priemonėse tapo administraciškai sudėtingesnis ir reikalauja daugiau specializuotų gebėjimų. Pavyzdžiui, NMA administruojamose kaimo plėtros priemonėse PVO, rengdamos paraiškas, dažnai pasitelkia išorinius konsultantus. Tai gali sudaryti papildomų kliūčių mažesnėms organizacijoms, o paraiškų rengimo patirties ir specifinių kompetencijų turinčioms PVO suteikia daugiau galimybių dalyvauti sudėtingesnėse priemonėse. 2025 m. ES priemonių įgyvendinimą taip pat lydėjo ESFA ir CPVA administravimo bei valdymo pokyčiai ir kai kurių ES investicijų administravimo procedūrų pakeitimai. Projektų vykdytojai atkreipė dėmesį į nevienodą teisės aktų ir finansavimo sąlygų taikymą bei su tuo susijusius papildomus administracinius iššūkius. Administravimo praktikos sudėtingumą atspindi ir teismų bylos, kuriose CPVA ir ESFA dalyvavo ginčuose dėl ES fondų administravimo, finansavimo sąlygų taikymo ir projektų įgyvendinimo priežiūros.

Savivaldybių finansavimas PVO išlieka decentralizuotas: savivaldybės savarankiškai nustato finansavimo sąlygas ir taiko skirtingus mechanizmus – NVO projektų konkursus, bendruomenių rėmimo programas, socialinių paslaugų pirkimą ar jaunimo organizacijų finansavimą. Didžiosios savivaldybės paprastai skiria daugiau lėšų ir administruoja kelias temines programas, finansuodamos tiek projektinę veiklą, tiek paslaugų teikimą, tačiau reikšmingas sumas atskiriems konkursams skiria ir mažesnės savivaldybės. Pavyzdžiui, 2025 m. Zarasų rajono savivaldybė PVO ir bendruomenių projektams skyrė 65 tūkst. eurų, Vilniaus rajono – 30 tūkst. eurų PVO projektams, o Biržų rajono – 20 tūkst. eurų PVO projektų konkursui.

Skirtingos finansavimo praktikos ir bendrų kriterijų nebuvimas apsunkina savivaldybių skiriamų lėšų palyginimą. Palyginamumą taip pat riboja skirtingas lėšų grupavimas: pavyzdžiui, Jonavos rajono savivaldybėje vienoje biudžeto eilutėje kartu nurodomas finansavimas NVO, sporto ir religinėms bendruomenėms.

Nuo 2025 m. 1,2 proc. gyventojų pajamų mokesčio (GPM) paramą gali gauti tik Juridinių asmenų registre NVO žymą turinčios organizacijos ir meno kūrėjai. Nuo 2024 m. pajamų laikotarpio GPM paramą skyrė apie 450 tūkst. gyventojų – 18 tūkst. mažiau nei ankstesniais metais, tačiau

bendra paskirta suma išaugo nuo 33,9 iki 36,5 mln. eurų. Paramą gavusių organizacijų skaičius sumažėjo nuo 23,7 tūkst. iki 15,8 tūkst., daugiausia dėl iš gavėjų sąrašo pašalintų biudžetinių įstaigų, gyvenamųjų namų ir sodų bendrijų.

Didžiausių GPM paramos gavėjų sąrašas iš esmės nepasikeitė, o jų surenkamos sumos padidėjo. Daugiausia gavo VšĮ „Mėlyna ir geltona“ – 2,7 mln. eurų, toliau – Rimanto Kaukėno paramos grupė (1,17 mln. eurų), „Mamų unija“ (917 tūkst. eurų), „Savanoriai vaikams“ (773 tūkst. eurų) ir „Penkta koja“ (498 tūkst. eurų).

2024 m. juridinių asmenų suteiktos paramos apimtis sumažėjo nuo 376 iki 334 mln. eurų, o piniginė parama – nuo 303 iki 253 mln. eurų. Šį pokytį galėjo lemti mažesnis verslo aukojimas Ukrainos paramos iniciatyvoms. Tuo pat metu PVO nurodė augantį jaunesnės kartos verslininkų dėmesį sektoriui. Pavyzdžiui, „Baldai1.lt“ įsipareigojo paremti daugiau kaip 100 mažesnių PVO, skirdama joms po 2–8 tūkst. eurų ir taikydama supaprastintą paraiškų teikimą.

NVO žymą turinčių organizacijų pardavimo pajamos toliau augo – nuo 330 mln. eurų 2022 m. iki 464 mln. eurų 2024 m., tačiau šį augimą reikia vertinti atsižvelgiant į tuo pačiu laikotarpiu reikšmingai padidėjusį NVO žymą turinčių organizacijų skaičių ir tai, kad didelę pajamų dalį sudarė privačių švietimo įstaigų veikla. 2025 m. BIVP programos skatino pajamas generuojančias veiklas ir socialinio verslo produktų kūrimą, o KKI organizacijos ieškojo papildomų pajamų šaltinių, įskaitant dalyvio mokesčius už renginius ir ArtTech sprendimus.

Kasmetinės labdaros akcijos ir renginiai 2025 m. išliko svarbiu aukojimo kanalu. „Maisto banko akcija“ surinko daugiau kaip 332 tūkst. ilgai negendančių maisto produktų, kurių vertė viršijo 533 tūkst. eurų, „Maltiečių sriuba“ – 553 tūkst. eurų, o „Maisto banko“ koncertas „Pasidalink“ – 205 tūkst. eurų. „Gelbėkit vaikus“ tęsė labdaros koncertą ir solidarumo bėgimą, o paramos Ukrainai akcija „Radarom“ surinko 5,6 mln. eurų – beveik 3 mln. eurų mažiau nei 2024 m.

Interneto aukojimo ir sutelktinio finansavimo kanalai taip pat išliko reikšmingi, nors jų apimtys kai kur sumažėjo. „Aukok.lt“ 2025 m. sutelkė 580 tūkst. eurų 33 iniciatyvoms, palyginti su 921 tūkst. eurų 2024 m.; mažėjimą galėjo lemti silpstantis aukojimas Ukrainai ir platformos restruktūrizacija. Sutelktinį finansavimą aktyviai naudojo aplinkosaugos iniciatyvos, siekusios išsaugoti vertingas ekosistemas, taip pat visuomeninės organizacijos, pavyzdžiui, „Laisvės TV“, rinkusios lėšas bylinėjimosi išlaidoms.

Didžiosios organizacijos lėšų telkimą dažniau organizavo kaip sistemingą veiklą, tam samdydamos darbuotojus, o mažesnės PVO dažniau buvo priklausomos nuo savivaldybių ir valstybės finansavimo. Mažesnėms PVO finansinės atskaitomybės reikalavimai išliko reikšmingu administraciniu iššūkiu. Tai rodo savivaldybių ir kitų institucijų organizuojamos konsultacijos bei mokymai, skirti padėti PVO rengti ir teikti finansines bei veiklos ataskaitas. Pavyzdžiui, 2025 m. Žemės ūkio agentūros renginyje bendruomeninėms organizacijoms ir VVG apie finansinių ataskaitų teikimą Registrų centrui dalyvavo daugiau kaip 320 organizacijų atstovų.

ADVOKACIJA 1.8

PVO advokacija 2025 m. neženkliai silpnėjo, nors sektorius demonstravo gebėjimą telkti visuomenę ir atstovauti viešajam interesui. Sektorius aktyviai siekė daryti įtaką teisėkūrai, ginti palankesnę teisinę ir reguliavimo aplinką bei spręsti bendruomenių problemas, tačiau susidūrė su nevienodomis galimybėmis dalyvauti sprendimų priėmimo ir teisėkūros procesuose.

2025 m. kultūros sektorius tapo viena ryškiausių viešosios advokacijos ir pilietinio mobilizavimosi sričių. Protestai prasidėjo po sprendimo Kultūros ministeriją perduoti partijai „Nemuno aušra“ ir kultūros ministru paskirti šios srities patirties neturintį verslininką. Kultūros bendruomenė šį sprendimą vertino kaip politinių įsipareigojimų pažeidimą ir grėsmę sektoriaus interesams. Protestai prisidėjo prie ministro atsistatydinimo po savaitės, o mobilizacija tęsėsi apie du mėnesius. Protestų metu susiformavęs judėjimas „Mes esame kultūra“ vėliau tapo vienu iš PVO „Kultūros asamblėja“ atsiradimo pagrindų. Šis susitelkimas vėliau persikėlė į gruodį prasidėjusius protestus „Šalin rankas nuo laisvo žodžio“, kuriais buvo reiškiamas nepritarimas siūlymams keisti nacionalinio transliuotojo valdymo ir vadovybės skyrimo tvarką. Pagrindiniai protestų organizatoriai buvo „Kultūros asamblėja“ ir Žurnalistų profesionalų asociacija.

Abiem protestų ciklams buvo būdingas didelis mastas, tęstinumas ir skirtingų visuomenės grupių įsitraukimas – į didžiuosius mitingus susirinkdavo daugiau kaip 10 tūkst. žmonių. Protestuose dalyvavo ne tik kultūros ir žiniasklaidos sektorių atstovai, bet ir kitų sričių grupės, įskaitant žemės ūkio atstovus. Protestų darbotvarkėje taip pat atsirado tarptautinis aspektas: renginiuose dalyvavę užsienio svečiai lygino Lietuvos situaciją su kitų Europos šalių patirtimis, įskaitant Vengrijos žiniasklaidos politiką. Vienos akcijos metu surengta nemokamų kultūros renginių diena, o protestų organizatoriai taip pat inicijavo internetinę peticiją, surinkusią 143 tūkst. parašų.

2025 m. rudenį, tęsiantis kultūros ir pilietinės visuomenės protestams, dalis PVO pasitraukė iš LR Prezidento inicijuoto nacionalinio projekto „Lietuvos galia“. Organizacijos savo sprendimą siejo su Prezidentūros pozicija formuojant 19-ąją Vyriausybę bei jos politika kultūros ir švietimo srityse. Iš projekto pasitraukė Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (LiJOT), NSMOT, Nacionalinis švietimo NVO tinklas, Lietuvos studentų sąjunga (LSS), Lietuvos moksleivių sąjunga (LMS) ir Kauno bendruomenių centrai. Sprendimas sulaukė skirtingų vertinimų: dalis politologų teigė, kad pasirinkta protesto taktika buvo pernelyg konfrontacinė ir galėjo didinti visuomenės bei politinę poliarizaciją.

Advokacija yra įprasta PVO veikla, tačiau kultūros sektoriuje kilo diskusijų dėl kūrėjų vaidmens politikoje. Protestų metu Kultūros ministerijos atstovai protestuotojus apibūdino kaip riaušininkus ir destrukcijos skleidėjus, o PVO ir aktyvūs kūrėjai susidūrė su politine kritika, dezinformacija ir, jų vertinimu, instituciniu bendruomenės nuomonės ignoravimu. Kūrėjai pabrėžė teisę į pilietinį aktyvumą ir teigė, kad neutralumas demokratinių krizių akivaizdoje gali reikšti esamų valdžios sprendimų palaikymą.

2025 m. gruodį Seime skubos tvarka svarstant Labdaros ir paramos įstatymo pataisas, kuriomis siekta grąžinti biudžetinėms įstaigoms teisę gauti 1,2 proc. GPM paramą, Nacionalinė NVO koalicija ir kitos PVO joms aktyviai prieštaravo. Jų vertinimu, toks pakeitimas mažintų nepriklausomo pilietinio sektoriaus finansavimo galimybes, nes dalis paramos būtų skiriama valstybės išlaikomoms įstaigoms. Dėl PVO pasipriešinimo pataisų priėmimas buvo pristabdytas ir 2025 m. jos nebuvo priimtos.

2025 m. taip pat buvo tikslinama lobistinės veiklos ir įtakdarių teisėkūrai reguliavimo sistema. Nacionalinė NVO koalicija, pastebėjusi, kad PVO ne visada atskiria teisėtą advokaciją nuo lobistinės veiklos, ėmėsi informuoti sektorių apie taikomus reikalavimus. Metų pabaigoje įtakdariais teisėkūrai buvo registruoti 84 asmenys, tarp jų – Nacionalinė NVO koalicija ir jos narės skėtinės organizacijos. „Skaidrio“ sistemos duomenys rodė registruotų įtakdarių dalyvavimą viešosios politikos procesuose. Vis dėlto aiškesnis reguliavimas savaime nepašalino praktinių kliūčių PVO dalyvauti teisėkūroje.

2021–2027 m. ES fondų investicijų programos stebėsenos komitete, įkurtame 2022 m., dalyvauja kelios didelės skėtinės PVO ir socialinių partnerių organizacijos. PVO atstovai atkreipė dėmesį, kad projektų kriterijai jiems neretai pateikiami tik po ministerijų konsultacijų su kitomis interesų grupėmis. Lietuvos aplinkosauginių NVO koalicijos vertinimu, pavėluotai gaunama informacija apie žaliąsias investicijas ir tvarumo projektus ribojo jos galimybes teikti pasiūlymus dar formuojant finansavimo kryptis.

Devynioliktosios Vyriausybės kadencijos pradžioje PVO kėlė klausimų dėl interesų grupių prieigos prie sprendimų priėmėjų ir konsultacijų skaidrumo. Aplinkosaugos koalicijos teigimu, rengiant Vyriausybės programos įgyvendinimo planą verslo interesams atstovaujančios organizacijos galėjo teikti pasiūlymus ankstyvame etape, o aplinkosaugos PVO į analogišką procesą nebuvo įtrauktos. PVO vertinimu, tai ribojo jų galimybes dalyvauti rengiant ir derinant sprendimus. Panašių pastabų PVO išsakė ir 2025 m. gegužę–birželį svarstant mokesčių reformą – jų vertinimu, diskusijose didesnę įtaką turėjo verslo organizacijos ir privatūs lobistai.

Aplinkosaugos srityje svarbi išliko gynybinė advokacija, susijusi su miškų kirtimų, taršos ir kitais aplinkosaugos klausimais. Ilgai trunkantys, bet neįgyvendinti procesai, pavyzdžiui, Nacionalinis miškų susitarimas, prisidėjo prie organizacijų nuovargio, o konkrečios grėsmės telkė vietos bendruomenes. Pavyzdžiui, „Šimonių girios bendruomenė“ mobilizavo „Natura 2000“ teritorijos gyventojus prieš plynus kirtimus; 2025 m. birželį teismas galutinai patvirtino institucijų sprendimą

uždrausti kirtimus saugomuose girios plotuose, o dėl galimai neteisėtai išduotų leidimų pradėti tyrimai.

Pozityvesniu bendradarbiavimo pavyzdžiu tapo Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo (NSMOT) darbas su SADM rengiant socialinių išmokų indeksavimo ir piniginės socialinės paramos sistemos pakeitimus. Šiame procese dalyvavo socialiniai partneriai, ekspertai ir savivaldybės, o diskusijose daugiausia dėmesio skirta nepasiturinčių gyventojų apsaugai.

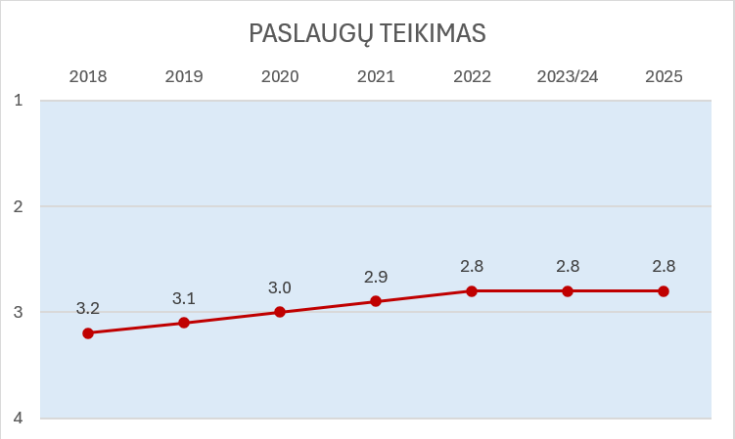
Nacionalinė NVO koalicija siekė stiprinti PVO vaidmenį visuotinės gynybos ir civilinės saugos sistemose. Nors užmegztas institucinis dialogas su Krašto apsaugos ir Vidaus reikalų ministerijomis, bendradarbiavimui, PVO vertinimu, trūko sistemiškumo, o praktiniai rezultatai buvo riboti. Krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planų rengimo tvarkos aprašas nustatė pasirengimo gaires, tačiau PVO vaidmuo savivaldybių ir ministerijų veikloje ne visada buvo aiškiai apibrėžtas ar įgyvendinamas praktikoje.

Žmogaus teisių sektoriuje stiprėjo abejonės dėl tradicinės politinės advokacijos veiksmingumo. Lėta sisteminių reformų pažanga skatino organizacijas persvarstyti tiesioginio dialogo su valdžios institucijomis naudą ir ribotų išteklių panaudojimą. Tai ypač išryškėjo siekiant Civilinio kodekso ir partnerystės teisinio reguliavimo pokyčių, kurių priėmimo galimybės, organizacijų vertinimu, dėl politinės sudėties išliko ribotos. Skepticizmą didino ir, žmogaus teisių organizacijų vertinimu, nepakankamas Konstitucinio Teismo sprendimų įgyvendinimas. Nors strateginės bylos teismuose padėjo apginti teises, politinių sprendimų pažanga išliko lėta. Todėl dalis PVO svarstė daugiau išteklių nukreipti į visuomenės švietimą, veiklą regionuose ir bendruomenėse.

Migracijos ir migrantų teisių srityje PVO daugiausia veikė reaguodamos į konkrečias situacijas ir pasitelkdamos nacionalinę bei tarptautinę advokaciją. 2025 m. Lietuvos Raudonasis Kryžius parengė ataskaitą „Prieiga prie procedūros“, kurioje institucijoms ir tarptautinei bendruomenei pristatė nustatytus žmogaus teisių pažeidimus. Tais pačiais metais „Sienos grupė“ kreipėsi į Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigą dėl atvejų, kai Migracijos departamento sprendimais trečiųjų šalių piliečių vaikai buvo atskiriami nuo šeimų, ir tapo tarptautinio tinklo PICUM nare, taip sustiprindama Lietuvos migracijos politikos klausimų pristatymą Europos lygmeniu.

2025 m. skėtinės organizacijos aktyviai atstovavo savo narių interesams. Nacionalinė NVO koalicija ne kartą kreipėsi į Registrų centrą ir tarpininkavo sprendžiant mažųjų PVO problemas. NSMOT kartu su kitomis vaikų dienos centrus vienijančiomis organizacijomis siekė didesnio sektoriaus finansavimo: svarstant 2025 m. valstybės biudžetą siūlyta papildomai skirti 1,3 mln. eurų, o galutinis finansavimas VDC veiklai padidėjo 600 tūkst. eurų. Kita vertus, skėtinių organizacijų galimybės atstovauti atskirų narių interesams buvo ribotos. NSII kritikavo Lietuvos socialinio verslo asociaciją (LISVA), kad šios neįsitraukė sprendžiant jo socialinio verslo statuso klausimą. Statusas organizacijai buvo panaikintas jai peržengus įstatyme nustatytą mažų ir vidutinių įmonių ribą.

PASLAUGŲ TEIKIMAS 2.8

PVO paslaugų teikimas 2025 m. reikšmingai nekito. Nors pradėti įgyvendinti 2021–2027 m. ES fondų finansuojami projektai sudarė sąlygas plėsti veiklas ir kurti naujas paslaugas, jų finansavimas ne visada užtikrino veiklos tęstinumą. PVO galimybės teikti viešąsias paslaugas išliko ribotos dėl nepakankamų paslaugų įkainių ir ribotų investicijų į naujų paslaugų bei organizacijų plėtrą.

2014–2020 m. Nacionalinėje pažangos programoje buvo numatyta nevalstybiniam sektoriui perduoti bent 15 proc. viešųjų paslaugų, tačiau pasiekta kiek daugiau nei 10 proc. Nacionaliniame pažangos plane 2021–2030 m. nustatytas tikslas iki 2030 m. šią dalį padidinti iki 30 proc. Nors viešųjų paslaugų perdavimas PVO, bendruomenėms ir verslui išlieka politikos kryptimi, naujausiuose strateginiuose dokumentuose nebeliko konkrečių siektinų rodiklių ir sankcijų, todėl savivaldybių prievolė perduoti paslaugas tapo mažiau apibrėžta.

2025 m. PVO aktyviai dalyvavo teikiant socialines paslaugas ir išliko svarbūs valstybės bei savivaldybių lankomosios priežiūros paslaugų teikėjai, ypač regionuose. Tarp asmeninės pagalbos teikėjų buvo Maltos ordino pagalbos tarnyba („Maltiečiai“), Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos padaliniai ir kitos negalios srityje veikiančios organizacijos. „Maltiečiai“ tęsė lankomosios priežiūros ir „Maisto ant ratų“ programas, „Caritas“ organizacijos teikė lankomąją priežiūrą, pagalbą buityje ir emocinę paramą. PVO taip pat teikė akredituotas socialinės priežiūros, licencijuotas socialinės globos ir palydėjimo paslaugas. Tačiau jų galimybes konkuruoti su viešojo sektoriaus įstaigomis ribojo skirtingos finansavimo sąlygos: bazinį finansavimą iš valstybės ir savivaldybių biudžetų gaunančios įstaigos galėjo teikti paslaugas mažesniais įkainiais.

Vaikų dienos centrai (VDC) yra finansuojami kitokia tvarka: 2025 m. PVO įsteigtiems centrams SADM skyrė po 18 900 eurų per metus, o biudžetinėms įstaigoms – po 7 600 eurų. Didelę VDC tinklo dalį sudaro žinomi PVO tinklai – „Caritas“, „Gelbėkit vaikus“ ir „SOS vaikų kaimai“, kartu valdantys dešimtis centrų. 2025 m. VDC tinklas toliau plėtėsi, jame dominavo PVO: 58 savivaldybėse veikė 518 akredituotų centrų – 10 daugiau nei 2024 m., o 30 savivaldybių padidintas vietų skaičius. VDC paslaugas gavo daugiau kaip 14 tūkst. vaikų.

Savivaldybės dažniau perka paslaugas iš išorinių teikėjų srityse, kuriose pačios neturi pakankamų pajėgumų, pavyzdžiui, teikiant paslaugas žmonėms su negalia ar sprendžiant būsto klausimus. Tose srityse, kuriose paslaugas teikia savivaldybių įstaigos, PVO dalyvavimas išlieka ribotas. PVO taip pat atkreipia dėmesį į skirtingą paslaugų pirkimo praktiką savivaldybėse.

2025 m. didėjant akredituotų paslaugų teikėjų skaičiui, PVO susidūrė su didesne konkurencija. Organizacijų vertinimu, paslaugų pirkimuose didelę reikšmę gali turėti kaina, o paslaugų kokybės, patirties ir investicijų į jų plėtrą kriterijams ne visada skiriamas toks pats dėmesys. Tai ypač aktualu vaikų, žmonių su negalia ir vyresnio amžiaus asmenų paslaugų srityse. Kartu paslaugų pirkimo galimybes riboja ir pačių PVO pasirengimas veikti kaip profesionaliems paslaugų partneriams. Pavyzdžiui, NSII, teikiantis laikino apgyvendinimo, resocializacijos, jaunuolių palydėjimo, trečiųjų šalių integracijos ir kitas paslaugas, pastebi, kad daugėja savivaldybių, siekiančių glaudesnės partnerystės, tačiau dalis PVO dar nėra pasirengusios tokiam bendradarbiavimui.

Naujų PVO paslaugų įsitvirtinimą ribojo neaiškus jų teisinis statusas, finansavimo šaltiniai ir tęstinumo užtikrinimas. Pavyzdžiui, 2025 m. NSMOT siūlė įteisinti nepriklausomų skolų konsultantų paslaugą, tačiau nebuvo aišku, ar ją pradėjus teikti 2027 m. bus skiriamas valstybės finansavimas. Savivaldybės taip pat atkreipė dėmesį, kad naujoms ministerijų deleguojamoms funkcijoms būtinas tikslinis valstybės finansavimas, o inovatyvios paslaugos dažnai pradedamos teikti projektinio finansavimo pagrindu. Nors ES fondų priemonėse numatoma, kad pasibaigus projektams paslaugų teikimą perims savivaldybės, praktikoje jų tęstinumas priklauso nuo savivaldybių finansinių galimybių ir sprendimų. Tai rodo ir laikino atokvėpio paslaugos pavyzdys: pradėjusi kaip ES fondų finansuota plėtros ir pilotinė iniciatyva, ji apie 2020–2021 m. buvo įtvirtinta kaip atskira socialinių paslaugų rūšis, tačiau 2025 m. jos teikimo mastas savivaldybėse išliko skirtingas. Vilniuje paslaugą teikė 13 organizacijų, iš jų 5 PVO, o mažesnėse savivaldybėse ji dažniau buvo teikiama per savivaldybių įstaigas arba gyventojai nukreipiami į kitas savivaldybes.

2025 m. pagal 2021–2027 m. ES investicijų programą pradėta finansuoti įvairias socialines paslaugas, kuriose aktyviai dalyvavo PVO. Pavyzdžiui, „Actio Catholica Patria“ įgyvendina 3,9 mln. eurų vertės nacionalinį palydėjimo paslaugų projektą jauniems žmonėms, paliekantiems socialinės globos įstaigas, o 60 mln. eurų vertės projekte „KOPA“ kompleksinės paslaugos šeimai teikiamos visose savivaldybėse. Jį įgyvendina 67 partneriai, tarp jų – PVO, o prevencines psichosocialines paslaugas numatyta suteikti daugiau kaip 80 tūkst. gyventojų. PVO taip pat dalyvauja Materialinio nepritekliaus mažinimo programoje, teikdamos paramą nepasiturintiems gyventojams, ir išlieka pagrindinės bendruomeninių paslaugų žmonėms su intelekto ar psichosocialine negalia teikėjos. Šioje srityje jos teikia socialinių dirbtuvių, apsaugoto būsto ir pagalbos priimant sprendimus paslaugas, kurių didelė dalis finansuojama ES fondų lėšomis.

2025 m. ES finansavimo priemonės sudarė galimybių mažosioms organizacijoms kurti socialinius ir bendruomenių verslus, tačiau daliai anksčiau pagal VVG strategijas įgyvendintų projektų kilo veiklos tęstinumo iššūkių. Šakių rajono bendruomenių patirtis rodo, kad daliai projektų pasibaigus finansavimui verslo veiklą tęsti buvo sudėtinga dėl darbo jėgos trūkumo, konkurencijos su šešėline ekonomika ir sezoninės paklausos. Kai kurios bendruomenės taip pat nurodė, kad planuodamos projektus pernelyg optimistiškai įvertino rinkos poreikius. 2025 m. dalis jų pardavinėjo anksčiau įsigytą įrangą ir nutraukė arba svarstė nutraukti veiklą pasibaigus įsipareigojimams. Kita vertus, buvo ir veiklos tęstinumo pavyzdžių – Kudirkos Naumiestyje veikianti asociacija „Išmanus jaunimas“ veiklą tęsė ir per ketverius metus grąžino savivaldybei beveik 9 tūkst. eurų paskolą.

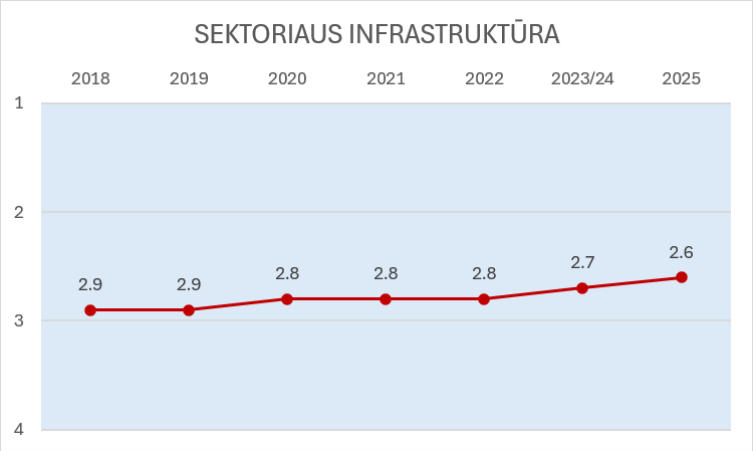
Mažosioms PVO, turinčioms ribotus administracinius išteklius, 2025 m. įgyvendinti reguliaciniai ir administraciniai pokyčiai tapo papildomu iššūkiu plėtojant pajamas generuojančias veiklas. Organizacijos išskyrė prievolę naudoti išmaniuosius kasos aparatus ir teikti duomenis į i.EKA sistemą bei EVRK pakeitimus, kuriems, jų vertinimu, buvo skirtas per trumpas pereinamasis laikotarpis. Dėl to organizacijoms teko atnaujinti veiklos registracijos duomenis, apskaitos procesus ir kitą dokumentaciją, o tai pareikalavo papildomų laiko ir administracinių išteklių.

Didesnę pajamų dalį iš ekonominės veiklos gaunančios PVO neretai atsiduria tarpinėje padėtyje tarp nevyriausybinio ir verslo sektorių. Nors jos išlaiko NVO statusą ir misiją, dėl vykdomos ekonominės veiklos kai kuriais atvejais joms taikomi rinkos dalyviams būdingi reikalavimai. Organizacijos nurodė, kad dėl to kyla neaiškumų taikant paramos, konsultavimo ir mokestines taisykles, įskaitant PVM prievoles ir ekonominės veiklos vertinimą. Kai kurios organizacijos nurodė, kad dėl savo veiklos pobūdžio ne visuomet gali visapusiškai pasinaudoti nei NVO, nei verslo subjektams skirtomis paramos ir pagalbos priemonėmis.

Žmogaus teisių ir aplinkosaugos srityse veikiančios advokacijos pobūdžio organizacijos pažymėjo, kad misiją derinti su pajamas generuojančia veikla nėra paprasta. Aplinkosaugos organizacijos atkreipė dėmesį į galimą interesų konfliktą teikiant verslui ekspertines poveikio aplinkai vertinimo paslaugas: vertinimas yra privalomas, tačiau jo paslaugas užsako pats vertinamas verslo subjektas, todėl gali kilti klausimų dėl paslaugos teikėjo ir užsakovo santykio bei ekspertinio vertinimo nepriklausomumo. Aplinkosaugos ir žmogaus teisių organizacijos nurodė, kad joms būtų naudinga papildoma pagalba plėtojant pajamas generuojančias veiklas, pavyzdžiui, paslaugų pavyzdžių katalogai ar akseleravimo programos, panašios į Inovacijų agentūros „ArtTech Hub“ kompetencijų ugdymo ir verslo akseleravimo programą KKI sektoriui. Organizacijos taip pat mato naujų veiklos galimybių, susijusių su ES sertifikuoto anglies absorbavimo, ūkininkavimo ir anglies kaupimo produktuose sertifikavimo sistemos (CRCF) taikymu, taip pat alternatyvaus būsto, smurto prevencijos ir pacientams teikiamomis paslaugomis, plėtojamomis bendradarbiaujant su gydymo įstaigomis.

Socialines paslaugas teikiančios organizacijos atkreipė dėmesį į naujai diegiamus socialinių paslaugų kokybės reikalavimus, kurie artimiausiais metais taps privalomi visiems teikėjams. Nors jų tikslas – užtikrinti paslaugų kokybę ir vienodus standartus, dalis, ypač mažesnių, organizacijų abejoja savo galimybėmis juos įgyvendinti dėl ribotų žmogiškųjų ir administracinių išteklių. 2025 m. kai kuriose savivaldybėse vyko standarto pilotinis išbandymas, kurio metu buvo testuojama būsima kokybės užtikrinimo sistema ir vertinamas jos pritaikomumas skirtingų tipų organizacijoms.

SEKTORIAUS INFRASTRUKTŪRA 2.6

2025 m. PVO sektoriaus infrastruktūra antrus metus nežymiai stiprėjo: plėtėsi bendradarbiavimo tinklai, tradicinės infrastruktūros organizacijos reagavo į sektoriui aktualius pokyčius, o valstybės ir verslo iniciatyvos didino pagalbos bei finansavimo galimybes. Vis dėlto jų pasiūla ne visada atitiko mažųjų ir regionuose veikiančių PVO poreikius.

2025 m. įvairių sričių PVO aktyviau įsitraukė į viešas iniciatyvas kultūros politikos ir žodžio laisvės klausimais. Tiek kultūros bendruomenės protestai, tiek akcija „Šalin rankas nuo laisvo žodžio“ peržengė profesinių bendruomenių ribas ir sulaukė įvairių sričių PVO palaikymo. Prie iniciatyvų viešai jungėsi Nacionalinis švietimo NVO tinklas, NSMOT, Aplinkosaugos koalicija, Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, NIPC, NKKIA, NVO teisės institutas, Lietuvos jaunimo organizacijų taryba, Žmogaus teisių organizacijų koalicija, ALF, Lietuvos pacientų organizacijų atstovų taryba ir Lietuvos negalios organizacijų forumas. Akciją „Šalin rankas nuo laisvo žodžio“ kartu su žurnalistų bendruomene organizavo ir palaikė Kultūros asamblėja. Viešose iniciatyvose taip pat reiškėsi mažosios PVO, o dalį pareiškimų pasirašė skėtinės organizacijos, atstovaujančios įvairių sričių organizacijoms.

Dešimtmečius veikiančios organizacijos, tokios kaip ALF, Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras (NIPC) ir NVO teisės institutas, toliau teikė PVO informaciją, konsultacijas, mokymus ir organizacijų stiprinimo pagalbą.

2025 m. NIPC konsultavo PVO dėl naujų reikalavimų, susijusių su NVO žyma ir teise gauti 1,2 proc. GPM paramą, teikė informaciją apie finansinių ir veiklos ataskaitų teikimo prievoles ir jų reikšmę organizacijų atskaitomybei bei finansavimo galimybėms. Įgyvendindamas SADM vietos bendruomenėms skirtos priemonės pilotinį projektą, NIPC taip pat konsultavo 24 savivaldybių bendruomenines organizacijas.

1990 m. veiklą pradėjęs ALF atliko svarbų vaidmenį kuriant Lietuvos NVO sektorių ir iki šiol prisideda prie jo stiprinimo. 2025 m. ALF programose dalyvavo 402 organizacijos – beveik 20 proc. daugiau nei 2024 m. Nuo 2023 m. vykdomą NVO lyderių akademiją 2025 m. baigė 37 absolventės, gavusios 5 760 val. mokymų ir konsultacijų strateginio planavimo, lėšų pritraukimo, finansų valdymo ir kitose organizacijų stiprinimo srityse. 2025 m. ALF taip pat pradėjo „Mažųjų demokratijos centrų“ iniciatyvą, skirtą vietos bendruomenių ir PVO telkimui bei demokratiniam dalyvavimui regionuose stiprinti.

2025 m. „Aukok.lt“ lėšų rinkimo platformai projektus teikė 32 organizacijos. Nors platforma skirta NVO, dalis joje surinktos paramos per PVO nukreipiama individualiems krizių ištiktiems asmenims ir šeimoms.

2025 m. veiklą tęsė 2023 m. pradėtos specializuotos pagalbos PVO iniciatyvos „Sava visiems“ ir „Baltic Fundraising Hub“. Pastaroji 2025 m. dirbo su 61 PVO, suteikė 581 val. konsultacijų, mokymų ir moderavimo, surengė 26 mokymus, 28 strategines sesijas ir konferenciją „Fundraising Summit 2025“, kurioje dalyvavo 208 dalyviai. „Sava visiems“ 2024 m. bendradarbiavo su apie 200 PVO ir padėjo į veiklas įsitraukti apie 1 400 savanorių, taip pat skatino įmones suteikti darbuotojams savanorystės dienas.

Nacionalinė NVO koalicija 2025 m. informavo PVO apie ES investicijų programų finansavimo galimybes, prisidėjo prie atskaitomybės standartų stiprinimo ir atnaujino metinių ataskaitų teikimo gaires. Užsidarius JAV fondams, koalicija rinko duomenis apie paveiktas organizacijas ir jų finansavimo poreikius. 2024–2025 m. ji taip pat organizavo PVO mokymus–stalo pratybas „Pasirengimas krizėms ir NVO vaidmuo“ bei susitikimus su Nacionaliniu krizių valdymo centru.

Skirtingose Lietuvos viešosios politikos srityse veikė apie dvi dešimtis nacionalinių skėtinių organizacijų ir tinklų, kurie ne tik atstovavo narėms valstybės institucijose, bet ir stiprino jų gebėjimus skleisdami aktualią informaciją, teikdami konsultacijas ir mokymus, skatindami tarpusavio bendradarbiavimą bei diegti gero valdymo principus, veiklos kokybės standartus ir savireguliacijos mechanizmus.

2025 m. Lietuvos VDC asociacija teikė metodinę ir organizacinę pagalbą naujai kuriamiems centrams, o Nacionalinis švietimo NVO tinklas surengė praktinius dirbtinio intelekto (DI) mokymus narėms bei kartu su NSMOT organizavo tarpdisciplinines dirbtuves mokesčių pertvarkos ir Lietuvos ateities švietimo temomis. NSMOT daug dėmesio skyrė narių teikiamų paslaugų kokybei ir darbo organizavimui: surengė 14 mokymų komunikacijos, tvarumo ir ateities socialinių paslaugų pritaikymo praktikoje temomis. Juose iš viso dalyvavo 332 dalyviai. Pirmą kartą atliktas mokymų naudingumo vertinimas parodė aukštą dalyvių pasitenkinimą mokymais.

Mažosios, sektoriškai nespecializuotos ir daugiafunkcės bendruomeninės organizacijos nurodė, kad joms trūksta informacijos ir pagalbos kasdienėje veikloje. Dalį pagalbos teikė vietos veiklos grupės (VVG), ypač įgyvendinant LEADER priemones, tačiau organizacijos pasigedo koordinuotos informacijos apie skirtingų ministerijų teikiamą paramą ir įvairių organizacijų mokymus. Lietuvos kaimo bendruomenių sąjunga 2025 m. surengė 22-ąjį Lietuvos kaimo bendruomenių sąskrydį, subūrusį daugiau kaip 650 dalyvių iš visos šalies.

NVO fondo paraiškose įtvirtinus reikalavimą apibrėžti ir pagrįsti organizacijos kuriamą socialinį poveikį, išryškėjo mažųjų PVO žinių ir įgūdžių vertinti bei matuoti poveikį poreikis. Šis poreikis ypač aktualus regionų organizacijoms, kurios dažnai turi mažiau institucinių gebėjimų stiprinimo išteklių nei nacionaliniu lygmeniu veikiančios PVO.

2025 m. NIPC analizė parodė, kad iš 60 savivaldybių NVO tarybų aktyviai veikė 13. Kai kurios jų konsultavo PVO finansavimo, projektų konkursų ir bendradarbiavimo klausimais bei teikė siūlymus dėl patalpų ir infrastruktūros. Tai rodo, kad dalyje savivaldybių tarybos jau atlieka PVO konsultavimo ir interesų atstovavimo funkciją, tačiau jų veiklos apimtis skiriasi.

2025 m. valstybės institucijos prisidėjo prie PVO sektoriaus infrastruktūros ir gebėjimų stiprinimo. SADM stiprino dialogą tarp valstybės institucijų, savivaldos ir PVO bei organizavo veiklos atskaitingumo kompetencijų ugdymo mokymus. Kultūros ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijoms bei Inovacijų agentūrai bendradarbiaujant, įsteigtas analitikos ir paslaugų centras „ArtTech Hub“ ir pradėta KKI akseleravimo programa.

Inovacijų agentūros priemonės, įskaitant bendradarbystės centrų tinklą „Spiečius“, formaliai prieinamos ir PVO, tačiau jų naudojimas tarp PVO yra ribotas. Viena iš galimų priežasčių – dalis infrastruktūros ir finansavimo priemonių orientuotos į SVV subjektus ir komercinės veiklos vystymą.

PVO naudojosi Duomenų agentūros teikiamomis galimybėmis. Pavyzdžiui, NSMOT teigiamai įvertino „Skolų švieslentę“ ir „Socialinės paramos švieslentę“. Gerėjant prieigai prie duomenų, PVO taip pat išreiškė mokymų, kaip juos analizuoti ir taikyti, poreikį. Duomenų agentūra tokius mokymus ir konsultacijas reguliariai rengia viešajam sektoriui, tačiau PVO į juos nekviečiamos.

Remiantis Registrų centro duomenimis, 2025 m. Lietuvoje veikė apie 1 000 aktyvių labdaros ir paramos fondų, o pirmąjį metų pusmetį įregistruoti 106 nauji fondai. Tarp jų buvo ir verslo atstovų įsteigtų fondų, skiriančių išteklių visuomeninėms iniciatyvoms. Pavyzdžiui, bendrovė „Baldai1“ finansinę paramą, baldų dovanojimą ir darbuotojų savanorystę nukreipė PVO, o Mariaus Jakulio Jason fondas suteikė lengvatinių paskolų socialinėms iniciatyvoms, įskaitant VšĮ „Ribologija“ ir VšĮ „Resursai tvariai plėtrai“.

VIEŠASIS ĮVAIZDIS 2.0

Nors PVO viešasis matomumas 2025 m. reikšmingai nepakito, sektorius buvo aktyvus viešajame diskurse ir mobilizavo visuomenę demokratinių vertybių bei viešosios politikos klausimais. Kartu išliko skirtingi PVO vaidmens vertinimai, todėl sektoriaus įvaizdis viešojoje erdvėje išliko nevienareikšmis.

2025 m. politikų komunikacijoje ir viešosiose diskusijose daugėjo PVO vaidmenį kritiškai vertinančios retorikos. Įvairių lygių politikai, įskaitant savivaldos atstovus, kai kuriais atvejais PVO apibūdino kaip siaurų interesų grupes ar paramos gavėjus, o ne viešosios politikos partnerius, taip

keldami klausimų dėl jų ekspertinio ir atstovaujamojo vaidmens bei finansavimo. Kritiškos PVO pozicijos taip pat neretai buvo vertinamos kaip politizuotos ar siejamos su konkrečių politinių jėgų interesais, o ne kaip ekspertinis indėlis į viešosios politikos diskusijas.

Šiame kontekste vis aktualesnis tapo organizacijų poveikio vertinimo klausimas. Finansuotojai – tiek ilgamečiai, tokie kaip NVO fondas, tiek nauji rėmėjai, pavyzdžiui, „Baldai1“ – vis dažniau integravo poveikio vertinimo elementus į paraiškų teikimo ir projektų atrankos procesus. Tuo pat metu sektoriaus asociacijos ir infrastruktūrinės organizacijos daugiau dėmesio skyrė PVO gebėjimų stiprinimui poveikio matavimo, vertinimo ir komunikavimo srityse.

2025 m. viešajame diskurse daugiausia dėmesio skirta migracijos ir integracijos, skurdo bei socialinės atskirties, aplinkosaugos, ypač miškų apsaugos ir naudojimo, taip pat gynybos ir pilietinės mobilizacijos temoms. Šiose srityse PVO teikė ekspertines įžvalgas, atstovavo pažeidžiamų grupių ir viešojo intereso pozicijoms bei mobilizavo visuomenę. Tačiau jų matomumas buvo nevienodas – viešosiose diskusijose reikšmingą vietą užėmė verslo interesų grupių, lobistų ir ekonomikos ekspertų pozicijos.

Kartu aplinkosaugos ir socialinės politikos klausimais dalies PVO veikla ir finansavimo šaltiniai sulaukė kritiško vertinimo. Diskusijose, be kita ko, remtasi Europos Audito Rūmų specialiąja ataskaita dėl PVO finansavimo skaidrumo, nors joje daugiausia vertinti ES ir valstybių narių finansavimo apskaitos bei kontrolės mechanizmai. PVO atstovų vertinimu, dalis šių diskusijų prisidėjo prie neigiamo sektoriaus įvaizdžio, kai PVO veikla buvo siejama su siaurų interesų atstovavimu ar politiniu aktyvizmu, o ne viešojo intereso gynimu.

2025 m. aktyviai veikė ir viešosios naudos organizacijos, tokios kaip Tiriamosios žurnalistikos centras „Siena“ ir „Laisvės TV“, vykdžiusios tyrimus apie galimus interesų konfliktus ir korupcijos rizikas aukščiausiuose valdžios sluoksniuose. Šių organizacijų veikla ir atliekami tyrimai susilaukė viešos politinės kritikos, buvo kvestionuojami jų motyvai ir tyrimų pagrįstumas, o kai kuriais atvejais – ir tyrėjų reputacija.

Korupcijos tyrimų kontekste viešojoje erdvėje taip pat susipynė ES paramos, vietos veiklos grupių (VVG) ir korupcijos temos. Tai formavo asociacijas tarp ES paramos skirstymo per VVG ir galimų politinių ryšių, nors pačios VVG yra svarbi vietos pilietinės visuomenės infrastruktūros dalis. Tokios asociacijos galėjo veikti ne tik VVG, bet ir platesnį PVO sektoriaus įvaizdį.

Kultūros bendruomenės protestų metu dalies politikų ir viešosios erdvės veikėjų pasisakymuose protestuojanti bendruomenė buvo pristatoma kaip siauriems sektoriaus interesams atstovaujanti grupė, o jos keliami reikalavimai kai kuriais atvejais vertinti kaip politiškai motyvuoti. Tokia retorika prisidėjo prie diskusijų apie pilietinio dalyvavimo vaidmenį ir organizuotos pilietinės visuomenės vietą viešosios politikos formavime.

Kultūros sąjūdžio, Kultūros asamblėjos ir Žurnalistų profesionalų asociacijos inicijuoti protestai parodė PVO gebėjimą mobilizuoti visuomenę demokratinių vertybių ir viešojo valdymo klausimais. Pilietinės visuomenės instituto „Pilietinės galios indekso“ (PGI) duomenimis, šiuos protestus

palaikė daugiau nei pusė apklaustųjų. Tuo tarpu „Baltic Pride“ eitynių palaikymas buvo gerokai mažesnis: 49 proc. apklaustųjų jų visiškai nepalaikė, o bendras palaikymas siekė apie 11 proc.

Visuomenės požiūris į PVO išlieka nevienodas. 2025 m. „Vilmorus“ reprezentatyvi apklausa parodė, kad 56 proc. respondentų negalėjo aiškiai įvardyti, ar pasitiki PVO. Vis dėlto šioje grupėje PVO vertintos teigiamai maždaug dvigubai dažniau nei neigiamai. Apskritai 37 proc. respondentų nurodė pasitikintys nevyriausybinėmis organizacijomis – 4 procentiniais punktais daugiau nei 2024 m. Pagal pasitikėjimo lygį NVO sektorius užėmė trečią vietą tarp apklausoje vertintų institucijų, o pasitikėjimo ir nepasitikėjimo balanso atžvilgiu – antrą, po policijos. Taigi, nepaisant skirtingų visuomenės nuomonių ir dalies PVO veiklos politizavimo viešajame diskurse, bendras pasitikėjimas sektoriumi 2025 m. išliko gana aukštas ir toliau augo.

PVO ryšius su visuomene atspindintys PGI rodikliai rodo, kad 2025 m. kai kurios pilietinio dalyvavimo formos tapo aktyvesnės. Dalyvavimas demonstracijose, palaikymo akcijose, mitinguose ir piketuose padidėjo 6 procentiniais punktais, iki 12 proc., o internetu pasirašiusiųjų peticijas dalis išaugo 4 procentiniais punktais, iki 26 proc. Aukojimas ir dalyvavimas vietos bendruomenių veiklose padidėjo po 3 procentinius punktus ir atitinkamai siekė 49 ir 26 proc. Tuo tarpu dalyvavimas aplinkos tvarkymo talkose sumažėjo beveik 4 procentiniais punktais, iki 28 proc. Bendras savanorystės lygis, siekęs 14 proc., iš esmės nepakito. Kartu 2025 m. 0,5 balo padidėjo PVO ir bendruomenių gebėjimo daryti įtaką svarbiems sprendimams vertinimas.

Nepaisant sektoriaus organizacijose stebimo mažesnio jaunimo dalyvavimo, PGI ir „Vilmorus“ tyrimai atskleidė teigiamų tendencijų: 2025 m. reikšmingai išaugo 18–24 metų gyventojų pilietinis aktyvumas, o didžiausią pasitikėjimą PVO išreiškė jaunesni respondentai. Abiejų tyrimų duomenimis, palankiausiai PVO vertino aukštąjį išsilavinimą turintys, vadovaujančias pareigas užimantys ir didmiesčiuose gyvenantys respondentai.

PVO atstovai 2025 m. nurodė, kad žiniasklaida ne visada pakankamai domėjosi sektoriaus veikla ir reagavo į organizacijų siunčiamą informaciją. Kartu kai kurios, ypač žmogaus teisių ir aplinkosaugos srityse veikiančios, organizacijos sąmoningai rinkosi atsargesnį bendravimą su žiniasklaidos kanalais, kuriuos siejo su skandalų eskalavimu ar nepalankiu jų veiklos pateikimu. Tuo tarpu tradicinės viešinimo formos, tokios kaip kasmetiniai labdaros renginiai ir koncertai, išliko populiarios ir prisidėjo prie PVO matomumo. „Vilmorus“ apklausos duomenimis, respondentai, paprašyti įvardyti organizacijas, kurias pirmiausia sieja su NVO sąvoka, dažniausiai minėjo kelias didžiausias ir televizijoje plačiai matomas organizacijas.

Nors sąvoka „nevyriausybinė organizacija (NVO)“ Lietuvoje vartojama nuo 1990 m., visuomenėje ji vis dar nėra vienareikšmiškai atpažįstama. „Vilmorus“ tyrimo duomenimis, maždaug trečdalis respondentų negalėjo įvardyti nė vienos PVO, o tik apie trečdalis – daugiau nei kelias didžiąsias organizacijas. Žmonės neretai atpažįsta konkrečių organizacijų, pavyzdžiui, Lietuvos žmogaus teisių centro, pavadinimus, tačiau nesieja jų su PVO sektoriumi. Atpažįstamumą gali apsunkinti ir pačių organizacijų pavadinimai: žodis „nacionalinis“, kaip Nacionalinio socialinės integracijos instituto atveju, daliai visuomenės gali sudaryti valstybės institucijos įspūdį. Sektoriaus ribos ne

visada aiškios ir švietimo bei kultūros ir kūrybinių industrijų srityse, kur dalis PVO veikia VšĮ teisine forma.

Socialiniai tinklai daugeliui PVO tapo vienu pagrindinių informacijos sklaidos ir ryšio su auditorijomis kanalų, tačiau 2025 m. išryškėjo ir jų pažeidžiamumas. PVO susidūrė su koordinuotais skundais, automatizuotomis paskyrų atakomis ir platformų turinio moderavimo sistemų sprendimais, dėl kurių jų paskyros ar atskiras turinys buvo laikinai apribojami. Pavyzdžiui, gyvūnų gerovės organizacijos „Penkta koja“ paskyros veikla buvo apribota, kai turinys apie gyvūnų nepriežiūros ir žiauraus elgesio atvejus platformos buvo interpretuotas kaip žiauraus elgesio su gyvūnais skatinimas.

Reaguodama į augančius skaidrumo ir atskaitomybės lūkesčius, Nacionalinė NVO koalicija kartu su skėtinėmis ir infrastruktūrinėmis organizacijomis 2025 m. inicijavo NVO skaidrumo standartų kūrimą. Šia iniciatyva siekiama nustatyti bendrus gero valdymo, skaidrumo ir atskaitomybės principus; į jos kūrimą įsitraukė šimtai organizacijų. Pavyzdžiui, „SAVA visiems“, „Actio Catolica Patria“ ir Pal. J. Matulaičio socialinio centro inicijuotas savanorių koordinavimo kokybės standarto rengimas subūrė beveik 300 organizacijų iš visos Lietuvos. Standarto rengimas finansuojamas Šveicarijos konfederacijos ir Lietuvos Respublikos bendradarbiavimo programos „Pilietinis įsitraukimas“ lėšomis.

Standartas apima organizacijos misiją ir vertybes, atskaitomybę bei valdymą, taip pat papildomus reikalavimus skėtinėms organizacijoms. Jame numatomi viešojo intereso, žmogaus teisių ir įvairovės principai, finansinių ir veiklos ataskaitų bei finansavimo šaltinių viešinimas, etikos ir pirkimų tvarkos, poveikio vertinimas ir vidinės atskaitomybės užtikrinimas. Taigi skaidrumas apima ne tik finansinę atskaitomybę, bet ir organizacijų valdymą bei veiklos poveikį. Kartu viešojoje erdvėje diskutuojama, kaip panašūs skaidrumo ir informacijos atskleidimo reikalavimai turėtų būti taikomi kitoms interesų grupėms, įskaitant lobistus.

Kartu su nacionalinėmis savireguliacijos iniciatyvomis išlieka skirtumų tarp PVO atskaitomybės praktikų. Mažesnėse organizacijose ataskaitų rengimas ne visada vyksta nuosekliai. Pavyzdžiui, Šakių rajono laikraštis „Draugas“ skelbė, kad savivaldybės komitetų ir tarybos posėdžiuose buvo atkreiptas dėmesys į vėluojančias bendruomeninių organizacijų finansines ataskaitas, o tokie vėlavimai įvardyti kaip pasikartojanti problema, apsunkinanti finansinę kontrolę.

Didesnės PVO 2025 m. ir toliau rengė išsamias veiklos ir finansines ataskaitas bei jas viešino savo interneto svetainėse, tačiau organizacijos nurodė, kad tokiai atskaitomybei reikia papildomų administracinių išteklių. Mažesnėse PVO, stokojant tokių išteklių, dalis organizacijų apsiriboja privalomomis Registrų centrui teikiamomis ataskaitomis. 2025 m. finansų ministro patvirtintos ne pelno siekiančių juridinių asmenų finansinių ataskaitų formos sudarė prielaidas paprastesnei ir vienodesnei atskaitomybės praktikai.